

Tobruk 1941. Przystanek Żywej Historii na Pustyni Błędowskiej

5.7.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

W dniach 3-5 lipca 2026 roku na Pustyni Błędowskiej, w 85. rocznicę obrony Tobruku odbyło się widowisko historyczne „Szlaki nadziei. Odyseja wolności. Tobruk 1941”. W wydarzeniu wziął udział zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr Mateusz Szpytma.

„Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności. Tobruk 1941” – Przystanek Żywej Historii nawiązuje do obrony twierdzy Tobruk, trwającej od 10 kwietnia do 10 grudnia 1941 r. oraz walk toczonych przez Samodzielną Brygadę Strzelców Karpackich w rejonie Gazali, podczas kampanii afrykańskiej w czasie II wojny światowej.

Podczas widowiska historycznego, zorganizowanego przez krakowski Oddział IPN, zaprezentowaliśmy m.in. dioramy wojsk polskich, czeskich, brytyjskich, francuskich, niemieckich i włoskich, pojazdy z okresu walk o Tobruk. Uczestnicy wydarzenia mogli zapoznać się z serialem IPN „Szlaki Nadziei. Monte Cassino”, odwiedzić mobilną księgarnię Wydawnictwa IPN oraz wysłuchać dyskusji „Do wolnej Polski przez libijski piach. Opowieść o Samodzielnej Brygadzie Strzelców Karpackich i jej żołnierzach”, podczas której głos zabrali Rafał Dyrz (IPN Kraków), Michał Siwiec-Cielebon (wiceprzewodniczący Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Oddziale IPN w Krakowie), Andrzej Matowski (II wojna światowa w kolorze).

Przed rozpoczęciem widowiska zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma podkreślił, że wśród narodów biorących udział w bitwie pod Tobrukiem znajdowali się polscy żołnierze, chociaż miała miejsce ona dwa lata po tym, jak Polska została zaatakowana przez Niemcy i Związek Sowiecki:

– Mimo tego, że straciliśmy terytorium, a Polska była okupowana, że mnóstwo oficerów było w oflagach, a tysiące kolejnych zostało zamordowanych w Katyniu, to jednak zaczęło być odtwarzane Wojsko Polskie we Francji, na Bliskim Wschodzie i w wielu innych miejscach. Jest to dla nas ważne, że polscy żołnierze brali udział w tej wielkiej bitwie i odegrali w niej ważną rolę, ale też musimy pamiętać, że Polacy walczyli na niemal wszystkich frontach II wojny światowej i mieli ogromny wpływ na to, że wojna trwała krócej, a więc pochłonęła mniej ofiar.

Dzisiaj wyjdźmy stąd z tą myślą, z podniesionym czołem, że Polska była krajem, który od pierwszych do ostatnich dni II wojny światowej zawsze stał po właściwej stronie, po stronie wolnych narodów. Choć Polska przez dekady nie doczekała się niepodległości, to jednak pamięć o dokonaniach polskich żołnierzy trwała nie tylko wśród Polaków.

W Kolbarku, przed pomnikiem upamiętniającym żołnierzy 2 Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa – Franciszka Barczyka i Romana Barczyka delegacje złożyły kwiaty.

W wydarzeniu wzięli udział m.in. dyrektor oddziału IPN w Krakowie dr hab. Filip Musiał, jego zastępca dr Michał Wenklar, dyrektor Biura Edukacji Narodowej IPN dr Adam Pleskaczyński.

Współorganizatorem wydarzenia była Gmina Klucze. Wśród partnerów znalazły się: Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, Muzeum Armii Krajowej, 2 Korpus Polski, Wojska Specjalne, Nadleśnictwo Olkusz.

* * *

Obrona Tobruku

W czasie II wojny światowej Tobruk, port w Cyrenajce (północno-wschodnia Libia) miał kluczowe znaczenie strategiczne. Włosi zamienili Tobruk w twierdzę i główny punkt zaopatrzeniowy dla sił atakujących Egipt, znajdujący się w sferze wpływów brytyjskich. Miasto leżało w odległości niespełna 600 km w linii prostej od Aleksandrii i około 300 km od twierdzy Mersa Matruh – najważniejszego brytyjskiego punktu obrony na kierunku Kanału Sueskiego.

Tobruk został zdobyty w trakcie kontrofensywy brytyjskiej 22 stycznia 1941 r. Kolejna ofensywa sił włoskich, wzmocnionych przez niemiecki korpus ekspedycyjny (Deutsche Afrika Korps) pod dowództwem gen. Erwina Rommla, doprowadziła do wyparcia wojsk brytyjskich z Cyrenajki. Obleganego przez Niemców i Włochów Tobruku broniły dwie australijskie dywizje piechoty, indyjski pułk kawalerii oraz cztery brytyjskie pułki artylerii i brygada czołgów – łącznie 36 tys. żołnierzy.

W sierpniu i wrześniu 1941 r. wycofywane z Tobruku wykrwawione oddziały australijskie zastąpiła brytyjska 70. DP, Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich oraz czechosłowacki 11. Batalion Piechoty.

Oblężenie Tobruku przez wojska niemieckie i włoskie trwało od kwietnia do grudnia 1941 r. Przez 110 dni walczyła tam polska Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich. Wojska Osi zostały odparte przez aliantów.

* * *

Roman Barczyk ur. 1911 w Kolbarku – żołnierz Września 1939 r., jeńiec wojenny, sybirak i żołnierz 2 Korpusu Polskiego. Wydostał się wraz armią gen. Andersa na bliki wschód gdzie zmarł w Khanaqin (Irak) 27 lipca 1943 r. i tam jest pochowany.

Franciszek Barczyk ur. 1909 r. w Kolbarku – był żołnierzem Września 1939 r., jeńcem i więźniem sowieckich łagrów i obozów pracy. Wydostał się wraz armią gen. Andersa na bliki wschód. Walczył w szeregach 5 Kresowej Dywizji Piechoty a dokładnie żołnierz 13 Wileńskiego Batalionu Strzelców „Rysiów”. Poległ pod Monte Cassino, podczas pierwszego natarcia żołnierzy polskich 13 maja 1944 r. Spoczywa na cmentarzu polskim w Monte Casino.

Łącznie z Ziemi Olkuskiej pod Monte Cassino spoczywa 12 żołnierzy.

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/244828,Tobruk-1941-Przystanek-Zywej-Historii-na-Pustyni-Bledowskiej.html>